

KS. BOLESŁAW KUMOR

DZIEJE STOSUNKÓW GRANICZNYCH MIĘDZY ARCHIDIECEZJĄ PRASKĄ A DIECEZJĄ WROCŁAWSKĄ

Ostatnia rozprawa E. Quintera na temat badań nad założeniem magdeburskiej prowincji kościelnej jest godna uwagi m. in. z tego tytułu, że rozpatruje fundację biskupstw na ziemiach słowiańskich w X stuleciu nie tylko w aspekcie polityki ces. Ottona Wielkiego (936-973), jak to czyniono najczęściej dotąd, ale przede wszystkim z tego tytułu, że autor położył duży akcent na inicjatywę w tym zakresie pap. Jana XIII (1 X 965-6 IX 972). Wielką rolę w tym względzie miał odegrać według autora papieski synod w Rawennie, odbyty 20 IV 967 r., kiedy to z jednej strony papież wyraził zgodę na fundację nowej metropolii w Magdeburgu, ale, jak się wyraża autor, „równocześnie pokrzyżował on daleko idące plany ces. Ottona”¹. Według tegoż autora z własnej inicjatywy papieża powstało w 968 r. biskupstwo w Miśni, które „było wyjęte i podporządkowane bezpośrednio papieżowi”². W ramach takiej polityki papieskiej powstały dwa dalsze biskupstwa na ziemiach słowiańskich w Poznaniu (968) i Pradze (973) i obydwie początkowo posiadały charakter biskupstw wyjętych i bezpośrednio podporządkowanych Stolicy Apostolskiej. W pierwszym wypadku (Poznań) tezę taką postawił ks. J. Nowacki³, w drugim natomiast (Praga) — ks. F. Kempf⁴. Jednakże podczas gdy Kościół polski utrzymał swą niezależność i w 1000 r. otrzymał własną

¹ *Untersuchungen zur Entstehungsgeschichte der Kirchenprovinz Magdeburg. Ein Beitrag zur Geschichte der kirchlichen Verfassung im zehnten Jahrhundert.* Paderborn 1969 (rozdz. 4). Por. C. Hefele. *Conciliengeschichte.* Bd. 4. 2. Aufl. Freiburg i. B. 1879 s. 628.

² Podobne stanowisko co do egzemplacji diecezji miśnieńskiej przyjmuje: W. Rittenbach, S. Seifert. *Geschichte der Bischöfe von Meissen 968-1581.* Leipzig 1965 s. 6 nn.

³ *Dzieje archidiecezji poznańskiej.* T. 1-2 Poznań 1959-1964 — t. 1: *Kościół katedralny w Poznaniu* s. 13 nn.; t. 2: *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój* s. 3 n.

⁴ *Abendländische Volksgemeinschaft und Kirche von 990 bis 1046.* W: *Handbuch der Kirchengeschichte.* Hrsg. H. Jedin. Bd. 3. Freiburg 1966 s. 272.

metropolię w Gnieźnie i podział kraju na 5 diecezji (Gniezno, Kołobrzeg, Kraków, Poznań Wrocław), to Czechy ostatecznie pod przemożnym wpływem ces. Ottona II utraciły swą niezależność kościelną i zostały w 976 r. podporządkowane metropolii w Moguncji, a utworzone ok. 970 r. biskupstwo morawskie (bez stałej siedziby) na prośbę św. Wojciecha († 997) zostało zniesione. Przywrócono je do życia dopiero w 1063 r. i włączono również do mogunckiej prowincji kościelnej.

Nie znamy niestety dokumentów fundacyjnych i erekcyjnych biskupstwa praskiego. Przekazana bowiem przez Kosmasa rzekoma bulla pap. Benedykta VII erygująca biskupstwo w Pradze jest falsyfikatem, powstałym prawdopodobnie w latach 1088-1124 w opactwie benedyktyńskim w Sazawie⁵. Również dokument ces. Henryka IV z 29 IV 1086 r., określający granice diecezji praskiej, wydany na prośbę biskupa praskiego Jaromira Gebharda, nie u wszystkich badaczy zasługuje na wiarę, a zwłaszcza rzekomy jego prototyp z końca X stulecia⁶. Stąd też określenie pierwotnych granic biskupstwa praskiego jest wielce hipotetyczne. Najnowsza synteza Historii Śląska przyjmuje jednakże, że od 973 r. „Śląsk wszedł w ramy powstałej świeżo diecezji praskiej, choć bliższe wiadomości pochodzą — zdaje się — dopiero z lat 985-996, tj. od momentu, kiedy Śląsk Górny już do Czech nie należał”⁷.

Wzajemne relacje graniczne między obydwoma diecezjami nastąpiły dopiero z chwilą fundacji i erekcji biskupstwa we Wrocławiu, co miało miejsce w 1000 r. Ale i w tym wypadku nie znamy obydwóch dokumentów dotyczących fundacji i erekcji biskupstwa. Stąd wszelkie hipotezy informujące na temat przebiegania wspólnych granic obydwóch diecezji przynajmniej do drugiej połowy XI stulecia są pozbawione podstawy źródłowej. Ogólnie przyjmuje się, że diecezja praska obejmowała wówczas Czechy i Morawy, zaś diecezja wrocławska — Śląsk. Można natomiast z dużym prawdopodobieństwem przypuszczać, że granice diecezji opierały się na granicach politycznych między obydwoma państwami i zajmowały stosunkowo długi odcinek od pogranicza morawskiego w rejonie Śląska Cieszyńskiego aż do pogranicza z diecezją miśnieńską w

⁵ A. Naegle. *Kirchengeschichte Böhmens*. Bd 2. Wien 1918 s. 329.

⁶ *Monumenta Poloniae historica* t. 1 s. 145; *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae*. Ed. G. Friedrich. T. 1. Pragae 1904-1907 nr 86 s. 92-95. Por. literaturę dawniejszą na ten temat: Z. Kozłowska-Budkowa. *Repertorium polskich dokumentów doby piastowskiej*. Z. 1. Kraków 1937 nr 11 s. 13-15. Nowsze ujęcie zagadnienia podaje H. Beumann i W. Schlesinger (*Urkundenstudien zur deutschen Ostpolitik unter Otto III*. „Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde” R. 1:1955 s. 236-250).

⁷ K. Maleczyński. *Śląsk w okresie od schyłku IX do połowy XII wieku*. W: *Historia Śląska*. Red. K. Maleczyński. T. 1. Cz. 1. Wrocław 1960 s. 220.

rejonie źródeł rzek Bobru i Kwissy⁸. Niektórzy, jak K. Maleczyński, przyjmują, że dokument z 1086 r. jest wyrazem „poparcia ks. czeskiego Wratysława dla zabiegów jego brata, Gebharda Jaromira, biskupa praskiego, w kierunku przyłączenia do diecezji praskiej nie tylko Moraw, ale i Śląska w granicach jeszcze z X wieku”⁹. Nie jest wykluczone, że dokument ten stanowił inicjację ekspansji terytorialnej diecezji praskiej w kierunku północnym na Śląsk.

Najstarsza bowiem południowa granica biskupstwa wrocławskiego znana nam z przekazu bulli pap. Hadriana IV (*In eminenti Sedis Apostolicae* z 23 IV 1155 r.) biegła kasztelaniami: Ryczyn na południu od Cieszyna, sam Cieszyn, Grodziec Gołężycki na południe od Opawy, następnie Otmuchów, Bardo (Warta), Niemcza, oraz nieznany bliżej Gromalin identyfikowany z Grodźcem koło Świdnicy, oraz Wleń¹⁰. Śląsk zatem Cieszyński i Opawski należały w całości do diecezji wrocławskiej, a granica między diecezjami praską, a później ołomuniecką, biegła zapewne grzbietem górskim Sudetów. Jest rzeczą niezmierniej wagi, że dokument z 30 VI 1131 r., omawiający posiadłości ziemskie biskupstwa ołomunieckiego, nie wymienia żadnych posiadłości tegoż biskupstwa w kasztelanii gołężyckiej na Śląsku Opawskim. Najbardziej wysunięte na północ posiadłości tegoż biskupstwa to: Huzova, Mogilnice, Paršovice, Milotice koło Granic¹¹. Dopiero w lipcu 1201 r. król czeski Przemysław Ottokar I nadał biskupstwu ołomunieckiemu dziesięciny „in provincia Golassizch undique per omnes villas”¹². Tereny te pierwotnie należały do Polski, ale już w 1060 r. znajdowały się w rękach Czechów i odtąd stały się przedmiotem wzajemnych walk między Polską a Czechami. Od 1110 r. nastąpił ostateczny podział ziemi Gołężyców, część południowa wraz z Grodźcem (Hradec) pozostała przy Morawach, część zaś północna z Raciborzem pozostała przy Polsce¹³.

W ślad za ekspansją polityczną Czech potoczyła się ekspansja kościelna. Na tym odcinku doszło do sporu o jurysdykcję kościelną w kasztelanii gołężyckiej między biskupami wrocławskim i ołomunieckim.

⁸ T. Silnicki. *Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku do połowy XIV wieku*. Warszawa 1953 s. 16.

⁹ Maleczyński, jw. s. 209.

¹⁰ Por. A. Moepert. *Zur ältesten Bistumsurkunde von 1155*. „Archiv für schlesische Kirchengeschichte” T. 2:1937 s. 1-32; Silnicki, jw. s. 44 n.; B. Kumor. *Granice metropolii i diecezji polskich (968-1939)*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” T. 19:1969 s. 306.

¹¹ *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae* t. 1 nr 115 s. 116-123.

¹² *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae*. t. 2. (Pragae 1912) nr 22 s. 18-20.

¹³ S. Arnold. *Terytoria plemienne w ustroju administracyjnym Polski piastowskiej (w. XII-XIII)*. W: tenże. *Z dziejów średniowiecza*. Warszawa 1968 s. 400.

Papież Grzegorz IX listem apostolskim *Venerabilis frater* z 7 VI 1229 r. polecił rozstrzygnięcie sporu biskupowi krakowskiemu Iwonowi Odrowążowi i prepozytowi kolegiaty św. Michała z Krakowa¹⁴. Wyroku delegatów papieskich nie znamy, jednakże epilog sporu wypadł na niekorzyść Wrocławia. Wprawdzie biskup wrocławski Wawrzyniec zaapelował od wyroku do Stolicy Apostolskiej i tenże papież polecił jeszcze raz sprawę ponownie rozpatrzyć¹⁵, ale i tym razem Wrocław nie odzyskał utraczonych terenów¹⁶. W 1262 r. granica kościelna diecezji wrocławskiej i ołomunieckiej jest wzmiankowana na rzece Ostrawicy oraz wsiach Lipa i Bogumin¹⁷. Od tego też czasu rejon Głubczyc pozostawał w granicach diecezji ołomunieckiej. Punktem szczytowym ekspansji Ołomuńca w kierunku ziem polskich był projekt króla Przemysła Ottokara II, (1253-1278) mający na celu powołanie metropolii w Ołomuńcu dla nowo utworzonych biskupstw pruskich, jednakże został przekreślony przez pap. Klemensa IV bullą *Significavit nobis regia* z 20 XII 1268 r.¹⁸. Dopiero w XVI i XVII w. diecezja wrocławska odzyskała pewne tereny w tym rejonie, ale wiązało się to bezpośrednio z reformacją protestancką i rekatolicyzacją Śląska. W ramach edyktu restytucyjnego ces. Ferdynanda II z 1629 r. poddano jurysdykcji biskupów wrocławskich parafie: Prudnik, Lubrza, Dytmarów, Trzebina i Moszczanka z diecezji ołomunieckiej¹⁹.

Pogranicze Wrocławia z diecezją praską, od czasów reaktywowania diecezji morawskiej ze stolicą w Ołomuńcu (1063), rozpoczynało się w rejonie Otmuchowa i Barda Śląskiego i biegło aż do źródeł Bobru i Kwissy. Była to granica naturalna, oparta na Górach Sowich i częściowo na Sudetach. Na pograniczu tym należy odnotować, że prawdopodobnie od początku cała Kotlina Kłodzka wraz z Kłodzkiem, Bystrzycą Kłodzką i Nową Rudą należała do diecezji praskiej w Czechach. Tereny te były sporne między Polską a Czechami. Wspomniany po raz pierwszy w 981 r. gród Kłodzko należał wówczas do Czech i to zapewne przesądziło o przy-

¹⁴ *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae* t. 2 nr 327 s. 332-334; *Kodeks dyplomatyczny Śląska*. Wyd. K. Maleczyński. T. 3. Wrocław 1962 nr 341 s. 169.

¹⁵ *Kodeks dyplomatyczny Śląska* t. 3 nr 642 s. 129.

¹⁶ Por. Silnicki, jw. s. 152 przypis 3.

¹⁷ W. Semkowicz. *Historyczno-geograficzne podstawy Śląska*. W: *Historia Śląska*. T. 1 s. 43. Kraków 1933.

¹⁸ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Studio et opera A. Buczek. T. 4. Olomouci 1845 nr 1 s. 1-2. Por. W. Urban. *Nieudane starania Przemysła Ottokara II o metropolię czeską na tle jego rządów i krzyżackiej polityki*. „Nasza Przeszłość” T. 8:1957 s. 311-325.

¹⁹ J. Jungnitz. *Die Grenzen des Breslauer Bistums*. W: *Darstellungen und Quellen zur schlesischen Geschichte*. Bd. 3. Wrocław 1907 s. 13; Kumor, jw. s. 309.

należności całej Kotliny Kłodzkiej do biskupstwa w Pradze. Wprawdzie nieco później Kotlina Kłodzka znalazła się w granicach Polski, ale jeszcze pod końcem XI w. (1093) powróciła ona do Czech. Jurysdykcja biskupów praskich na tym terenie jest wspomniana dopiero w drugiej połowie XII w. Dowodnie przekazał nam ją dokument Henryka biskupa praskiego z r. 1183 i 1194, nadający joanitom „ecclesiam s. Venceslai in Cladsko” i „capellam s. Mariae”²⁰.

Na tym odcinku nastąpiły w XIV stuleciu nieznaczne zmiany. W związku z utworzeniem metropolii w Pradze pap. Klemens VI bullą *Ex superne providentia* z 30 IV 1344 r., erygował równocześnie diecezję w Litomyślu, której podporządkował część diecezji ołomunieckiej i część diecezji praskiej²¹. Rozgraniczenie nowej diecezji nastąpiło dopiero później i dopiero 12 IV 1351 r. tenże papież bullą *Exigit apostolatus officium* wyłączył z archidiecezji praskiej 4 dekanaty: Chrudim, Myto Vysoké, Polička i Lanškroun w archidiakonacie Hradec Králové, oraz z diecezji ołomunieckiej dekanaty: Schömberg i Usov i włączył je do nowoutworzonej diecezji litomyskiej²². Ta nowa diecezja, która zanikła w drugiej połowie XV stulecia w okresie wojen husyckich, dotykała na północy granic diecezji wrocławskiej w rejonie Żłotykh Gór i Jawornika²³. Rzecz dziwna, że w tym okresie nie natrafiamy na ślady sporów granicznych między Pragą a Wrocławiem, chociaż przypuszczać należy, że w rejonie Kamiennej Góry i Wałbrzycha granice diecezji praskiej przesunęły się z naturalnej granicy grzbietów górskich Sudetów w kierunku północnym i obejmowały niektóre parafie na północnych stokach tych gór. Prawdopodobnie miało to miejsce jeszcze w XIII stuleciu. Brak sporów granicznych na tym odcinku należy tłumaczyć m. in. próbą podporządkowania w XIV w. diecezji wrocławskiej metropolii praskiej. Próbę tę podjął w 1348 r. ces. Karol IV, ale ostatecznie w 1365 r. skończyła się ona niepowodzeniem. Wrocław pozostał w granicach gnieźnieńskiej prowincji kościelnej²⁴.

Na odcinku omawianego pogranicza większe zmiany zaszły dopiero w XVII stuleciu. 10 XI 1664 r. pap. Aleksander VII bullą *Super universas orbis* utworzył diecezję Hradec Králové, której całe terytorium wy-

²⁰ *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae* t. 1 nr 313 s. 286-288; nr 349 s. 314-316. Por. E. Michael. *Die schlesische Kirche und ihr Patronat im Mittelalter unter polnischen Recht*. Görlitz 1926 s. 115.

²¹ *Monumenta Vaticana res gestas Bohemiae illustrantia*. T. 1. *Acta Clementis VI Pontificis Romani 1342-1352*. Opera L. Klicman. Pragae 1903 nr 363 s. 209-211.

²² Tamże nr 1332 s. 700, nr 1333 s. 700-703.

²³ *Atlas Östliches Mitteleuropa*. Hrsg. Th. Kraus, E. Meynen, H. Mortensen, H. Schlenger. Bielefeld 1959 Blatt 13.

²⁴ Kumor, jw. 18:1969 s. 308-309.

łączył z archidiecezji praskiej, ale nie włączył do niej okręgu Kłodzka²⁵. Już w pierwszej połowie XIV w. Kotlina Kłodzka stanowiła w ramach Korony św. Wacława odrębny okręg administracyjny (*districtus*), a król Jan Luksemburczyk zobowiązał się (20 XI 1344), że okręg ten nie będzie nigdy odłączony od Czech²⁶. Od XV stulecia okręg stanowił odrębne hrabstwo²⁷. Ponieważ bulla papieska, erygująca diecezję w Hradec Králové, zacieśniła jej granice do dystryktu tego imienia, dlatego Hrabstwo Kłodzkie pozostało w granicach archidiecezji praskiej, chociaż nie posiadało ono odtąd połączenia terytorialnego z archidiecezją, lecz stanowiło odrębną enklawę otoczoną granicami diecezji wrocławskiej i hradeckiej²⁸.

W tym samym okresie w ramach rekatolicyzacji Śląska przyłączono kilka parafii z archidiecezji praskiej do Wrocławia. Dekretem z dnia 27 III 1654 r. włączono do Wrocławia Frydland i kilka okolicznych parafii w rejonie Wałbrzycha, a nieco później, ale również w XVII stuleciu, z tejże archidiecezji przypadły Wrocławowi następujące parafie: Chełmsko Śląskie, Okrzeszyn, Uniemyśl i Kochanów w rejonie Kamiennej Góry²⁹. W ten sposób granice między obydwoma diecezjami stanowił grzbiet Sudetów. Wydaje się, że była to pierwotna granica obydwóch biskupstw.

Taki stan granic utrzymał się formalnie aż do 1972 r. Wprawdzie po zajęciu Śląska wraz z Hrabstwem Kłodzkim przez Prusy (1742) powstał projekt wymiany pruskiej części diecezji ołomunieckiej w rejonie Głubczyc, Kietrza i Branic w zamian za okręg Kłodzka z archidiecezji praskiej (1748), ale po dłuższych pertraktacjach, planów tych zaniechano w 1787 r. ze względu na poważne powikłania natury gospodarczej i opór kapituły wrocławskiej³⁰. Trzeba przyjąć, że sprawę separacji okręgu Kłodzka z archidiecezji praskiej poruszono w związku z rokowaniami między Prusami a Stolicą Apostolską w latach 1818-1821. Było to tym bardziej na czasie, że w politycznych granicach Prus znajdowały się parafie archidiecezji ołomunieckiej, oraz pewne części diecezji hradeckiej i litomierzyckiej. Hrabstwo Kłodzkie obejmowało według relacji z 1802 r. 39 parafii, oraz łącznie 92 kościoły i kaplice³¹. Ale i tym razem nie doszło do wymiany omawianych terenów. Bulla papieska *De salute ani-*

²⁵ *Bullarum, privilegiorum ac diplomatum Romanorum Pontificum amplissima collectio*. Opera et studio C. Cocquelin. T. 6. P. 6. Romae 1752 nr 493 s. 36-38.

²⁶ *Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter*. Hrsg. C. Grünhagen, H. Markgraf. Th. 2. Leipzig 1883 nr 5, 6 s. 305. Por. Jungnitz, jw. s. 13.

²⁷ Tamże s. 181 (Dokum. 16 XII 1465).

²⁸ *Atlas Östlich Mitteleuropa*. Blatt 25.

²⁹ Kumor, jw. 19:1969 s. 309.

³⁰ Tamże 20:1970 s. 372.

³¹ Tamże.

marum z 16 VII 1821 r. wyraźnie stwierdzała, że „diecezja wrocławska zachowa również te parafie, które ma obecnie pod panowaniem austriackim”, oraz że „arcybiskupi Pragi i Ołomuńca, jak również biskupi Hradec Kralove i Litomierzyc, zachowują również na przyszłość tę samą duchowną jurysdykcję w Królestwie Pruskim, którą obecnie sprawują”³².

Do zagadnienia ewentualnej wymiany terenów wrócono jeszcze w latach 1866-1881, ale i tym razem bez skutku³³. Nie poruszył jej konkordat pruski z 1929 r. Ale dopiero na podstawie *modus vivendi*, zawartego między Czechosłowacją a Stolicą Apostolską (1937) pap. Pius XI dekretem Kongregacji Konsystorialnej *Ad ecclesiastici regiminis* z 2 IX 1937 r. zapowiedział (*suo tempore dicentur*) wymianę czeskich części archidiecezji wrocławskiej (okręg Widnawy i Śląsk Cieszyński) w zamian za części archidiecezji ołomunieckiej (okręg Głubczyc) i praskiej (Hrabstwo Kłodzkie) pozostających w politycznych granicach Niemiec³⁴. Niestety zmiany polityczne, jakie miały miejsce w 1938 r., stanęły na przeszkodzie realizacji dokumentu papieskiego.

Dopiero po drugiej wojnie światowej nastąpiło definitywne załatwienie projektowanych zmian. W związku z przejściem przez Polskę i Czechosłowację dóbr kościelnych na skarb państwa, odpadły największe zapory o charakterze gospodarczym, które stanowiły główną przeszkodę w dostosowaniu granic diecezjalnych na tym odcinku do kordonów politycznych. Już 8 IX 1945 r. na mocy dekretu prymasa Polski — kard. A. Hlonda — administrator apostolski we Wrocławiu — ks. Karol Milik — przejął jurysdykcję kościelną w Hrabstwie Kłodzkim, przynależnym wciąż do archidiecezji praskiej³⁵. 1 X 1945 r. podobną jurysdykcję przejął w okręgu Głubczyc administrator apostolski w Opolu, ks. Bolesław Kominek, z rąk biskupa J. M. Nathana³⁶. Ostatecznej i formalnej inkorporacji omawianych terenów do diecezji wrocławskiej (okręg Kłodzka) i opolskiej (okręg Głubczyc) dokonał pap. Paweł VI na mocy bulli *Episcoporum Poloniae coetus* z 28 VI 1972 r. Włączyła ona do diecezji opolskiej 3 dekanaty: Branice, Głubczyce i Kietrz, oraz parafię Owsiszcze z archidiecezji ołomunieckiej (łącznie 48 parafii), oraz 4 dekanaty: Bystrzyca Kłodzka, Kłodzko, Nowa Ruda i Polanica Zdrój (łącznie 67 parafii) do archidiecezji wrocławskiej z archidiecezji praskiej³⁷.

³² *Papiestwo wobec sprawy polskiej w latach 1772-1864*. Wybór źródeł. Oprac. O. Beiersdorf. Wrocław 1960 nr 71 s. 292, 293.

³³ K u m o r, jw. s. 373.

³⁴ „Acta Apostolicae Sedis” T. 29:1937 s. 367.

³⁵ W. U r b a n. *Archidiecezja wrocławska w latach 1945-1965*. „Nasza Przeszłość” T. 22:1965 s. 17.

³⁶ K. D o l a. *Kościół katolicki na Opolszczyźnie*. „Nasza Przeszłość” T. 22:1965 s. 79.

³⁷ „Acta Apostolicae Sedis” T. 64:1972 s. 637-638.

Przez te wiekowe spory i projekty wymian granicznych zmiany zostały uregulowane kompromisowo. Obydwie archidiecezje czeskie (Praga i Ołomuniec) utraciły ostatecznie swoje dawne posiadłości w granicach państwa polskiego — łącznie 7 dekanatów i 115 parafii. Ale i archidiecezja wrocławska przez nową cyrkumskrypcję utraciła swoje pierwotne posiadłości w granicach Czechosłowacji na Śląsku Cieszyńskim i w rejonie Widnawy — łącznie 4 dekanaty i 98 parafii³⁸. Odtąd zanikło formalne sąsiedztwo obydwu archidiecezji, ale pozostało sąsiedztwo obydwóch metropolii. Zarówno bowiem diecezja litomierzycka, jak i hradecka (Hradec Králové), graniczące z obecną archidiecezją wrocławską, należą do metropolii praskiej.

L'HISTOIRE DES RAPPORTS DE VOISINAGE
ENTRE L'ARCHIDIOCESE DE PRAGUE
ET LE DIOCESE DE WROCLAW

R é s u m é

L'article considère, dans l'aspect chronologique, les rapports de voisinage entre l'archidiocèse de Prague et le diocèse de Wrocław et examine la situation de ces territoires mitoyens compte tenu de la souveraineté formelle exercée par l'Eglise. L'auteur souligne l'initiative du pape Jean XIII dans la normalisation de ces rapports. Se basant sur les documents de l'époque (le document du 30 VI 1131 entre autres qui concerne l'évêché d'Olomouc), il est possible de retracer l'expansion politique, donc également ecclésiastique, de la Bohême par rapport aux terres faisant légalement partie du diocèse de Wrocław. Ce dernier embrassait les régions de Cieszyn et Opawa, la frontière entre le diocèse de Prague et celui de Olomouc longeant sans doute les Sudètes. Les terres de Gołczyce, appartenant à l'origine à la Pologne, étaient l'objet incessant de luttes polono-tchèques. En 1110, ces terres furent partagées: la partie sud revint à la Moravie, la partie nord, avec Racibórz, resta polonaise. Ces changements politiques entraînèrent les disputes au sujet de la juridiction ecclésiastique entre les évêques respectifs de Wrocław et Olomouc. L'épilogue de ce différend fut à désavantage de Wrocław et ce n'est qu'à l'époque du XVI-e et du XVII-e siècles que ces terrains lui revinrent.

Un sérieux litige se déclara également au sujet du bassin de Klodzko situé à la frontière des diocèses wroclavien et pragois. Le Duché de Klodzko reçut une certaine autonomie au XVII-e siècle, tout en restant formellement partie de l'archidiocèse de Prague. A cette époque, la frontière qui séparait les deux diocèses longeait les monts de Sudètes. A proprement parler, l'état territorial des diocèses qui nous intéressent ici resta inchangé jusqu'aux jours les plus récents. Ce n'est qu'après la II-e guerre mondiale que d'importants changements d'opèrent. L'incorporation formelle et définitive des terrains litigieux au diocèse wroclavien est l'oeuvre du pape Paul VI qui, par la bulle du 28 VI 1972, mit fin au différend vieux de plusieurs siècles. Les archidiocèses tchèques perdirent par conséquent au total 7 décanats et 115 diocèses au profit de l'archidiocèse de Wrocław.

³⁸ „Rocznik Teologiczny Śląska Opolskiego”, 1:1963 s. 45-50, 80-87, 111-116; *Schematyzm archidiecezji wrocławskiej*. Wrocław 1971 s. 129-138, 223-234, 287-302, 301-308; *Katolícké diecéze v Československu* 1. P 1970. Olomouci 1970 s. 16 nlb. (Administracja apostolska w Cieszynie).